

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ

Злочинність є однією з найгостріших проблем, яке зачіпає практично усі сфери суспільства, зокрема, такі як: правову, політичну, економічну, соціальну, культурну та інші. Тому досліджуючи дану проблему перш за все слід звертати увагу на причини і умови виникнення злочинності, які криються у всій сукупності негативних явищ у соціумі, і саме вони обумовлюють існування злочинності як свого наслідку. Злочинність є суспільно небезпечним явищем, яке завдає шкоди суспільству та проявляється в залежності від характеру діяння, мотивами, метою та наслідками. Ні для кого не секрет, що на погіршення ситуації в країні вплинуло те, чого ми не чекали: події на Майдані; військова агресія російської федерації, міграція населення, кризові явища в економіці, невиправдані вбивства, зростання насильства відносно дітей і людей похилого віку, безробіття та інше. Війна, як неосяжна руйнівна сила змінили наше суспільство, торкнулась кожної домівки, кожної родини, кожної людини. І сьогодні головним фактором впливу на криміногенну ситуацію в Україні стало масштабне збройне вторгнення російської федерації, яке розпочалося 24 лютого 2022 р. Попри війну злочинний світ в Україні не зник, а дещо змінився, застерігають правоохоронці.

Поняття злочинності багато уваги приділяли такі відомі українські кримінологи: В.В. Голіна, І.М. Даньшин, В.М. Дрьомін, А.П. Закалюк, А.Ф. Зелінський, О.М. Костенко, І.П. Лановенко, В. І. Шакун та інші.

Фактор війни істотним чином криміналізує українське суспільство, детермінує появу відносно нових кримінальних практик, зумовлює інтенсивність поширення раніше існуючих протиправних проявів. Найбільш резонансними можна вважати корупційні діяння, учинені представниками центрального апарату Міністерства оборони України, відповідального за розподіл сотень мільярдів гривень на утримання особового складу Збройних Сил України, його грошове, матеріально технічне і соціальне забезпечення, закупівлю озброєння та обслуговування останнього тощо. Кілька гучних повідомлень у ЗМІ на початку 2023 р. про обшуки та затримання службових осіб із керівництва військового відомства лише доводять факт масштабної корупції у лавах української армії [1].

Початок повномасштабного вторгнення здивував різким зменшенням звичних злочинів. Причин тому вистачало – масовий виїзд людей із небезпечних територій. З іншого – самі злочинці відчували небезпеку і дбали про себе або ж свої сім'ї, кажуть психологи.

Фактор війни вплинув й на прискорення темпів адаптації українського суспільства до соціальних умов сьогодення: зміна психології сприйняття

пересіченими громадянами (від дітей – до осіб похилого віку) наслідків війни; переспрямування форм і методів діяльності органів кримінальної юстиції щодо акценту своєї роботи на виявленні колаборантів, визначенні інших латентних поціновувачів «руського миру» й ворожої ідеології, осіб, які фінансують або сприяють у фінансуванні країни-агресора й передачі рф товарів військового або подвійного призначення.

Вихідною точкою таких негативних подій є моральна й психологічна дезорієнтація людей внаслідок війни. Особливого занепокоєння викликає психічне здоров'я молодого покоління внаслідок військової агресії рф і можливість підвищення рівня прийнятності (допустимості) злочинної діяльності (толерантність до злочину). Проблеми перехідного віку ускладнюються сприйняттям бойових дій (війни) як норми буття та призводять до появи серед неповнолітніх великої групи ризику. Як вважають кримінологи різних країн, важко точно визначити кількість таких дітей. Приблизний склад групи ризику – майже 25% (це в мирний час) усіх неповнолітніх до 17 років [2].

Злочинність серед неповнолітніх, а також їх участь у злочинних організаціях зростає, про що свідчать показники кількості організованих груп та злочинних організацій за участю неповнолітніх: 2016 р. – 5; 2017 р. – 8; 2018 р. – 7; 2019 р. – 6; 2020 р. – 3; 2021 р. – 14, за 6 місяців 2022 р. – 8 [3].

Від початку війни стало відомо про велику кількість кібератак на Україну.

Варто згадати невдалу спробу атаки хакерського угруповання Strontium, які намагалися отримати доступ до комп'ютерних мереж в Україні, США та ЄС, щоб забезпечити тактичну підтримку фізичного вторгнення росії в Україну та викрасти конфіденційну інформацію.

Одна з найпоширеніших схем кібершахрайства, від якої постраждали тисячі українців (особливо на сході України) – імітація перевезення до безпечних міст та допомога в розміщенні. Злодії розміщують в мережі інтернет оголошення, пропонуючи усім бажаючим швидко та безпечно виїхати до заходу України чи навіть за кордон. У ході спілкування шахраї намагаються виманити передоплату за свої послуги, посилаючись на небезпеку, необхідність резервування місць та інше. Отримавши передоплату, шахраї зникають та перестають виходити на зв'язок.

Аналогічно працює і схема наживи на махінаціях із житлом. Підприємливі злочинці намагаються здавати через інтернет неіснуючі квартири та приватні будинки в безпечних регіонах України. Після отримання на картку передоплати шахраї блокують у соціальних мережах. Під виглядом збору грошей на благодійність аферисти створюють фіктивні сайти, сторінки в соціальних мережах, канали в телеграм та привласнюють кошти громадян. Також дуже великого розповсюдження отримала схема зі збору коштів нібито на лікування дітей, які постраждали від військової агресії [4].

При цьому зросла потреба рішучих дій з боку правоохоронців, адже саме на них покладено важливі завдання протидіяти злочинності та оперативно реагувати на злочини. В умовах війни швидко відбувається переосмислення фундаментальних понять, а отже, для всієї наукової спільноти і практичних працівників постають непрості завдання і виклики адекватної кваліфікації

ситуацій, відновлення справедливості та покарання винних через установавання юридичної відповідальності.

Правовою основою механізму відновлення України від наслідків війни є, зокрема, Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 [5], яким створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни, основними завданнями якої є: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої військової інфраструктури та житла, енергетики, зв'язку, військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди.

Отже, системне збільшення викликів, що виникають перед правоохоронними органами під час протистояння збройній агресії РФ на території України обумовлює суттєве розширення кола задач, що стоять перед ними в частині забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності і недоторканності України, захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб в умовах воєнного стану.

З метою удосконалення діяльності органів досудового розслідування та покращення їх взаємодії з оперативно - розшуковими службами, у тому числі з кіберполіцією, слід об'єднати їх зусилля, що особливо важливо при розкритті та розслідуванні складних та багатоепізодних шахрайств, вчинених в умовах війни. Правильно організований зв'язок, чіткий розподіл обов'язків різних служб, і протидія їм в умовах війни. Системне підвищення рівня якості освіти, посилення її практичної спрямованості та послідує кримінологічне забезпечення поліцейської діяльності в Україні є запорукою ефективного опору злочинності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богданьок О. СБУ заявила про ліквідацію схеми розкрадання коштів на харчування ЗСУ на понад 100 млн грн. URL: <https://susilne.media/374210-sbu-zaavila-pro-likvidaciushemi-rozkradanna-kostiv-na-harcuvanna-zsu-na-ponad-100-mln-grn/>.
2. Корольчук О. Л. Посттравматичний стресовий розлад як новий виклик сучасності України. Державне управління 2016 р. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2016/19.pdf.
3. Кількість організованих груп та злочинних організацій, щодо яких розслідувано кримінальні провадження за участю неповнолітніх. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultatiborotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2>.

4. Шахрайства в Інтернеті в умовах війни. URL: <https://it-kharkiv.com/> (дата звернення 29.01.23 р.).
5. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21 квіт. 2022 р. № 266/2022. Рада національної безпеки і оборони України. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5428.html>.

УДК 342.7

Северінова О. Б
д.ю.н., доцент
кафедри державно-правових
дисциплін та публічного
управління факультету №4,
Донецький державний університет
внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ НА ПЕРЕДОВІЙ ТА У ЗОНІ КОНФЛІКТУ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Війна в Україні вразила безліч жителів регіону, серед яких є велика кількість дітей. В умовах воєнного стану діти потребують додаткового захисту та допомоги, задля збереження свого здоров'я та безпеки. Українське законодавство передбачає ряд заходів для забезпечення і захисту прав дитини під час війни, проте практична реалізація даних заходів є складною. Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» від 26 лютого 2001 року № 2402-III, кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист [1].

Однією з найважливіших форм захисту прав дитини на передовій є захист від насильства та зловживання. Проте, у зоні конфлікту важко забезпечити безпеку та захист дітей, особливо на передовій, де є ризик піддаватися насильству з боку збройних формувань. Національне законодавство потребує доповнення нормами, які б забороняли вербування та використання у збройних конфліктах осіб у віці до 18 років. У зв'язку з чим має зазнати доповнень Стаття 30 Закону України «Про охорону дитинства», зокрема нормою про заборону участі дітей у воєнних діях і збройних конфліктах визначає, що участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах через створення дитячих воєнізованих організацій та формувань та здійснення пропаганди серед дітей війни і насильства. Також, діти на передовій можуть бути психологічно травмовані відносної безпеки та стійкої повсякденної нестабільності. Українське законодавство визнає право на психологічну допомогу та реабілітацію для дітей, які стали жертвами конфлікту, але доступність до такої допомоги обмежена у зоні конфлікту [2].

Ще одним аспектом захисту прав дітей є забезпечення освіти. Відповідно до статті 19 Закону України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, кожна дитина має право на освіту [1]. Відповідно діти, які знаходяться на